

ONDER DE LOEP

Mededelingen en convocaties
afdeling Hengelo - Oldenzaal

COLOFON

Redactie:

Harry de Jong

Redactieadres:

Abelenstraat 2a

7556 DT Hengelo

☎ (06) 5532 4290

e-mail: harry.dejong@natuur-hgl.nl

Verspreiding OdL:

Jan Zwienenberg & Bert Oude Egbrink

Kopij:

Onder de Loep verschijnt 4 x per jaar, in maart, juni, september en december. De kopij voor de desbetreffende convocaties dient uiterlijk ½ maand voor het verschijnen in het bezit te zijn van de redactie. Kopij die te laat wordt ingeleverd zal in overleg met de auteur in een van de daaropvolgende convocaties worden geplaatst.

Kopij dient uiterlijk 2 weken voor de verschijningsdatum binnen te zijn op bovengenoemd redactieadres via e-mail.

De redactie is continu op zoek naar kopij. Om interessante artikelen te kunnen plaatsen doen wij een beroep op uw creativiteit.

Voorbeelden:

- resultaten van (eigen) veldbiologisch onderzoek,
- verslagen van excursies (ook van andere afdelingen),
- waarnemingen,
- vakantieverslagen,
- commentaren en meningen,
- aardige verhalen,
- enzovoort.

Heeft u bij uw artikel afbeeldingen, dan gaarne meesturen. Indien mogelijk wordt dat dan bij het artikel afgedrukt.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de ingezonden stukken.

Afbeelding omslag:

Bruine korenbout
(*Libellula fulva*)

Foto's: Harry de Jong

(tenzij anders vermeld)

ONDER DE LOEP

Mededelingen en convocaties van de
Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging,
Afdeling Hengelo - Oldenzaal

INHOUD

VAN HET BESTUUR	1
AGENDA	2
TERUGBLIK	4
DE PLUIMVOETBIJ	9
POSTELEIN (PORTULACA OLERACEA)	13
B(L)OEIENDE PLANTEN	14
WAT VIEL MIJ OP IN DE NATUUR	16
MUGGENPEN	16
AKTIVITEITEN GROENE VERENIGINGEN	17
AGENDA 2026	18

De KNNV is opgericht in 1901. De afdeling Hengelo / Oldenzaal is opgericht in 1916. De vereniging stelt zich ten doel de bevordering van de natuurstudie, natuurbescherming en natuurbeleving. De ondertitel 'vereniging voor veldbiologie' benadrukt de rol van de natuurstudie.

Alle leden ontvangen het landelijk verenigingsblad NATURA. Leden van de afdeling Hengelo / Oldenzaal ontvangen daarnaast 4 maal per jaar het afdelingsblad ONDER DE LOEP. Het lidmaatschap van de KNNV (inclusief het lidmaatschap van de afdeling Hengelo - Oldenzaal) bedraagt € 40,- per jaar; gezinsleden betalen € 15,-.

Betalen d.m.v. machtiging of bankrekening

NL94 RABO 0191 8887 10 t.n.v. Kon Ned Natuurhistorische Ver.

Een lidmaatschap loopt van 1 januari tot en met 31 december.

Opzegging van het lidmaatschap uiterlijk 1 november bij de ledenadministratie van de afdeling of via de website.

Voor meer informatie kunt u terecht bij de secretaris (zie onderstaand adres).

Bestuur van de afdeling Hengelo - Oldenzaal:

♦ Voorzitter

Wytze Boersma

Zwaluwstraat 34, 7491 CX Delden, ☎ (074) 376 2711

E-mail: voorzitter@hengelo-oldenzaal.knnv.nl

♦ Secretaris

Jan Zwienenberg

Hengelose Esstraat 19, 7556 EA Hengelo, ☎ (06) 571 86 623

E-mail: secretaris@hengelo-oldenzaal.knnv.nl

♦ Penningmeester (en ledenadministratie)

Marti Rijken

Vossenbrinkweg 95, 7491 DC Delden, ☎ (06) 833 86 651

E-mail: ledenadministratie@hengelo-oldenzaal.knnv.nl

♦ Natuurhistorisch Secretaris

Bert Oude Egbrink

Adamsweg 8, 7553 KM Hengelo, ☎ (06) 444 73 000

E-mail: ag.oudeegbrink@hetnet.nl

♦ Bestuurslid, redactie 'Onder de Loep' en Webmaster

Harry de Jong

Abelenstraat 2a, 7556DT Hengelo, ☎ (06) 5532 4290

E-mail: info@hengelo-oldenzaal.knnv.nl

♦ Website: <https://hengelo-oldenzaal.knnv.nl>

Zoals we in het vorige nummer van Onder de Loep al gemeld hebben, heeft de notaris onze nieuwe statuten vastgesteld.

De nieuwe statuten zijn te vinden op onze website onder het kopje ANBI.

Dit onderdeel staat onderaan de website.

Nieuwe statuten betekenen ook een nieuwe werknaam, aanpassingen aan de website, nieuwe emailadressen en een nieuwe logo.

In onze recente bestuursvergadering hebben we een aantal knopen doorgehakt.

De nieuwe werknaam wordt: Natuurvereniging Hengelo e.o.

Samen met medewerkers van het landelijk bureau zal onze logo aangepast worden. Deze komt dan in de volgende Onder de Loep of misschien eerder in een Nieuwsbrief.

Ook onze emailadressen worden aangepast. Die komen dan ook in Onder de Loep en op de website. De namen op de website zullen aangepast worden. Dit gaat via de landelijke organisatie en gaat ons (jammer genoeg) een aan aardig bedrag kosten.

Als dit afgehandeld is gaan we aan de start met een nieuw huishoudelijk reglement. Dat willen in de winterperiode in een extra vergadering bespreken.

Deze vergadering combineren we met een interessante lezing.

Rabo ClubSupport: De stemperiode ligt tussen 5 en 19 oktober. Stem op ons!

Oproep

Onze afdeling bestaat dit jaar 110 jaar. In de Onder de Loep van december willen we hier uitgebreid aandacht aan besteden.

Het wordt geen geschiedenisverhaal maar een verzameling van natuurervaringen van de leden.

Dit kan een beschrijving van een leuk of bijzondere vondst zijn maar ook een stukje natuurbeleving.

Dit kan in de vorm van tekst maar ook door een foto.

Graag materiaal voor eind oktober naar:

Bert Oude Egbrink: ag.oudeegbrink@hetnet.nl

Jan Zwienenberg: j.h.zwienenberg@ziggo.nl

Wij rekenen op veel reacties.

***Namens het bestuur,
Jan Zwienenberg***

Open Monumentenweekend 12 en 13 september 2026 in Hengelo Ov

Bij 19 locaties is dat weekend wat georganiseerd.

Er zijn op zondag 13 september twee rondleidingen op begraafplaatsen waar naast de geschiedenis ook het groen centraal staat:

- 11.00 uur is er een rondleiding op Begraaf- en Gedenkpark Deurningerstraat.
- 14.00 uur rondleiding op Begraaf- en Gedenkpark Oldenzaalsestraat

Info: www.erfgoedhengelo.nl en Jan Zwienenberg

Excursies

Het **Verzamelpunt** is (tenzij anders aangegeven) de **Parkeerplaats kruising Boerhavelaan / Prof. Eykmanplaatsoen** (richting Borsthuis) te Hengelo.

Ieder wordt vriendelijk verzocht zo veel mogelijk met de auto te komen zodat er genoeg plaatsen zijn voor hen die niet over een auto beschikken.

Opgave is verplicht. Uiterlijk de avond voor de excursie per telefoon bij de Coördinator.

Het **Vertrekpunt ter plekke** wordt aangegeven voor degenen die hier rechtstreeks naar toe willen gaan.

De excursies zijn **veldbiologische excursies**. Voor inlichtingen kunt u contact opnemen met de coördinator van de excursie.

Vergaderingen

De gebruikelijke plaats waar vergaderingen worden gehouden (tenzij anders aangegeven) is het NIVON Centrum aan de Lodewijkstraat 1 te Hengelo.

Overzicht activiteiten afd. Hengelo-Oldenzaal

Zondag 30 augustus 2026	Excursie: Heide, Paardenslenkte
Zaterdag 19 september 2026	Excursie: Borkeld
Zondag 27 september 2026	Excursie: Bomen rond de Tuindorpvijver
Zondag 11 oktober 2026	Excursie: Oosterveld
Zaterdag 24 oktober 2026	Excursie: Lutterzand

Excursie: Springendal

Datum : Zondag 30 augustus 2026

Thema : Heide, Paardenslenkte

Verzamelpunt: 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)

Duur : Ochtend

Coördinatie : Wytze Boersma (074-3762711)

Opgave verplicht

In het natuurreservaat "Springendal & Dal van de Mosbeek" ligt de Paardenslenkte, een heide gebied. Het ligt op het hoogste deel, zo rond 70 meter boven NAP. Vanaf de heide heb je een weids uitzicht. Het is tevens een waterscheiding. Het oostelijke deel watert af naar de Dinkel en het westelijk deel naar de Regge.

Het is een droog gebied dat hoofdzakelijk bestaat uit Struikhei. Voor het beheer wordt het gebied begraasd door schapen.

Ik ga ervan uit dat het een ideale stek is voor insecten. Volgens de informatie zou hier ook de Zandhagedis leven.

Zandhagedis

We gaan ook even de grens met Duitsland over om het Hezinger Hügelgräberheide te bekijken. In dit gebied zijn ook een paar grafheuvels.

Staatsbosbeheer heeft in het gebied meerdere broedstoven voor het vliegend hert gemaakt.

Dit is een beschermde keversoort en zeldzaam in ons land.

Vliegend hert

Het televisie programma Binnenste Buiten heeft ook een reportage gemaakt over dit gebied.

Vertrekpunt: De parkeerplaats Brandtoren. Kruising Hooijdijk / Brandtorenweg–Vlasbeekweg. We vertrekken hier omstreeks 09.40 uur

Excursie: Borkeld

Datum : Zaterdag 19 september 2026
Thema : Korstmossen
Verzamelpunt: 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Bert Oude Egbrink (06-44473000)
Opgave verplicht

Afgelopen januari hebben wij naar op bomen groeiende korstmossen in het Weusthagpark gekeken.

Doel van de excursie was een eerste kennismaking met de groep van de korstmossen die bestaan uit een alg en een schimmel.

De heer Toetenel, een korstmossenkenner uit Almelo, hadden we bereid gevonden om deze excursie te begeleiden.

Na afloop van deze excursie is afgesproken om ook nog een korstmossenexcursie in de Borkeld te houden.

Hier groeien op de bodem tussen de heide en grassen veel verschillende soorten van het geslacht Cladonia. Hier vallen rendiermossen, bekermossen en heidestaartjes onder die de moeite van het bekijken waard zijn.

We hopen op een goede opkomst.

Vertrekpunt: Het eind van de Diependaalseweg (bij de vijfsprieg). De Diependaalseweg is een zijweg van de N752 tussen Markelo en Rijssen.
We vertrekken hier omstreeks 09.45 uur.

Excursie: Bomen rond de Tuindorpvijver

Datum : Zondag 27 september 2026
Thema : Bomen
Verzamelpunt: 11.00 uur (ingang Zwembad)
Duur : 1.5 uur
Kosten : gratis
Coördinatie : KNNV Hengelo en IVN Hengelo

In 2026 zijn een aantal bomen rond de vijver verwijderd. Eind 2026 komen de eerste nieuwe bomen terug. Tijdens de excursie komen deze veranderingen aan de orde.

Het was de bedoeling om een nieuwe bomenwandeling te publiceren. Dit boekje zal vervangen worden door een App. Hieraan wordt nog gewerkt en tijdens de excursie zal hieraan aandacht besteed worden.

Excursie: Oosterveld

Datum : Zondag 11 oktober 2026
Thema : Paddenstoelen
Verzamelpunt: 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Bert Oude Egbrink (06-44473000)
Opgave verplicht

De jaarlijkse paddenstoelen excursie houden we dit keer op landgoed het Oosterveld tussen Deurningen en Enschede.

Het landgoed is afgelopen jaar gekocht door Landschap Overijssel. De lanen in het gebied zijn door het Landschap in verband met de veiligheid van bezoekers stevig onder handen genomen.

Ook is de ontsluiting van het gebied aangepast.

Het landgoed is de afgelopen decennia meerdere keren bezocht door onze afdeling om naar paddenstoelen te kijken.

Op 25 september 2011 was het de laatste keer. Een verslag van deze excursie staat op onze website.

De hoogste tijd dus om dit gebied weer eens te bezoeken.

We hebben Laurens van Run net zo als voorgaande jaren bereid gevonden om deze excursie te begeleiden.

Vertrekpunt: De Parkeerplaats "Landgoed Het Oosterveld", Oude Vliegenveldweg 39 Deurningen. Nabij de rotonde in de Vliegenveldstraat van Deurningen naar Enschede bij de afslag naar de Technology Base.

We vertrekken hier omstreeks 09.30 uur.

Excursie: Lutterzand

Datum : Zaterdag 24 oktober 2026
Thema : Slotexcursie
Verzamelpunt: 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Bert Oude Egbrink (06-44473000)
Opgave verplicht

Op de laatste excursie van het seizoen zullen wij een rondwandeling door het Lutterzand maken. Vorig jaar moest deze excursie verplaatst worden omdat in hetzelfde weekend ook de druk bezochte herfstfair op het nabij gelegen landgoed Meuleman werd gehouden.

Het Lutterzand is een gebied van ca. 600 ha groot dat bestaat uit heidevelden, zandverstuivingen, jeneverbesstruweel en prachtige bossen met grove den, berken en eiken.

Dwars door het natuurgebied stroomt het riviertje De Dinkel.

Als het geregend heeft, zullen we onderweg de nodige paddenstoelen tegen komen. Het is de bedoeling na afloop van de excursie koffie met wat erbij te nuttigen bij het aan de Dinkel gelegen Paviljoen Lutterzand.

Vertrekpunt: De parkeerplaats bij het Restaurant Paviljoen Lutterzand aan de Lutterzandweg 12 in de Lutte (bij de Kribbenbrug).
We vertrekken hier omstreeks 09.30 uur.

Verslag excursie: Ottershagen

Datum : Zaterdag 16 mei 2026
Thema : Weidevogels
Deelnemers : 2
Leiding : Bert Oude Egbrink
Weer : Bewolkt / Zonnig

De Ottershagen is een nat en rijk weidevogelgebied in het Beneden Dinkeldal in de buurt van Lattrop. Het gebied is één van de laagstgelegen stukjes Noord-Oost Twente.

In de jaren vijftig werd het natte gebied ontwaterd, ontgonnen en geschikt gemaakt voor de landbouw. Natuurmonumenten heeft vanaf de eeuwwisseling de oude waarden weer hersteld.

Het gebied wordt begraasd door brandrode runderen van erve Bossem.

Wij hebben aan beide kanten van de hier gekanaliseerde en van dijken voorziene Dinkel (Kerspelweg en Spiekweg) naar weidevogels gekeken. We hebben leuke soorten gezien als Grutto, Tureluur, Gele kwikstaart, Graspieper, Bergeend en Slobeend.

Graspieper

In de vogelkijkhut zagen we de nesten van de hier broedende Boerenzwaluwen. Ook bijzonder waren de voorbij vliegende Rode wouw en Bruine kiekendief (man).

Dat de Grutto's jongen hadden, werd duidelijk door enkele alarmerende oudervogels die roepend boven ons vlogen. Wij kwamen een lid van de lokale vogelwerkgroep tegen die ons wist te vertellen dat vorig jaar door verschillende oorzaken maar één jonge grutto uitgevlogen is.

Dat is natuurlijk veel te weinig voor een levensvatbare populatie. Hopen dat het dit jaar beter gaat.

Waargenomen soorten

Vogels

Aalscholver	Bergeend
Blauwe Reiger	Boerenzwaluw
Bruine Kiekendief	Buizerd

Fazant	Gele Kwikstaart
Gierzwaluw	Grasmus
Graspieper	Gauwe Gans
Grutto	Houtduif
Huiszwaluw	Kievit
Kleine Karekiet	Kleine Mantelmeeuw
Knobbelzwaan	Koekoek
Kokmeeuw	Krakeend
Kuifeend	Meerkoet
Nijlgans	Ooievaar
Rode Wouw	Roodborsttapuit
Scholekster	Slobeend
Spreeuw	Tjiftjaf
Tureluur	Wilde Eend
Witte Kwikstaart	Wulp
Zwarte Kraai	

Overig

Europese Haas	Ree
---------------	-----

Insecten

Bosrandroefvlieg	Gestreepte
Eikenblindwants	

Verslag excursie: Lonnekermeer

Datum : Zaterdag 06 juni 2026
Thema : Hooimaten
Deelnemers : 12
Leiding : Harry de Jong
Weer : Bewolkt

We vertrokken met 12 deelnemers vanaf het, niet openbare, pad naar het Hartjesbos onder leiding van Jacob van der Weele, ecooloog bij Landschap Overijssel.

Na dagen van regen was het weer ons gunstig gezind, droog 19 graden en bewolkt.

Alvorens we het gebied ingingen vertelde Jacob ons eerst over de herinrichting van het gebied.

De heide, hooimaten, vloeiveiden en vennen die in het gebied liggen, hebben in de loop der jaren natuurwaarden gekregen die voor Europese begrippen bijzonder zijn. Daarom is het Lonnekermeer in 2013 aangewezen als Natura 2000 gebied.

De afgelopen jaren is grootschalig natuurherstel uitgevoerd om deze bijzondere natuur te beschermen voor de toekomst.

Het gebied verdroogde langzaam, waardoor veel bijzondere planten en dieren werden bedreigd.

Met name het heidedeel is flink uitgebreid en het Gibraltarven heeft weer een meer natuurlijk karakter gekregen. De hooimaatjes en vloeiveiden zijn intact gebleven en hebben ruimte gekregen om te ontwikkelen.

Vervolgens zijn we het gebied ingelopen en kregen we alle gelegenheid om de bijzondere planten van dichtbij te bekijken.

Bij de eerste hooimaten, met kleine stukjes met blauwgrasland zagen we vele Gevlekte Orchis, Vleeskleurige orchis en Gevlekte rietorchis. De Brede orchis die hier ook voorkomt hebben we niet gezien.

Gevlekte orchis

Hier vertelde Jacob ons uitgebreid over de Hooimaten en Vloeiweiden en het verschil tussen beiden.

Een vloeiweide is een specifieke, door mensen aangelegde vorm van een hooiland (hooimaat), waarbij boeren het land in de winter en het vroege voorjaar bewust lieten overstromen om het te bevruchten met voedingsrijk beekwater. Het is dus niet een kwestie van of het één of het ander is; elke vloeiweide is in feite een hooimaat, maar niet iedere hooimaat is een vloeiweide.

Hooimaten (Hooilanden in het algemeen)

- Functie: Stukken grasland in beekdalen die specifiek werden gebruikt om hooi te winnen voor het vee in de winter.
- Waterhuishouding: Werden vooral gevoed door het natuurlijke (grond)water of de normale, ongestuurde overstromingen van een beek.
- Typisch Twents: Vaak omzoomd door karakteristieke houtwallen en herkenbaar aan oude greppels.

Vloeiweiden (De bevroede hooimaten)

- Functie: Een intensievere variant van de hooimaat, ontworpen om de grasopbrengst kunstmatig te verhogen en de bodem te verrijken met slib.
- Waterhuishouding: Vereist een doordacht stelsel van slootjes, schotten, dammetjes en sluisjes. In de winter werd water uit een beek of kanaal gecontroleerd over het perceel geleid. Hierdoor bevroor de bodem niet en spoelde er vruchtbare humus op het land. In het voorjaar werd het water weer afgevoerd om het gras te kunnen maaien.
- Ecologie: Door de aanvoer van mineraalrijk water ontstonden er zeldzame, bloemrijke vegetaties zoals dotterbloemhooilanden.

Vervolgens zijn we naar het Lonnekermeer gelopen. Het Lonnekermeer is in ons land één van de belangrijkste leefgebieden van de Gevlekte witsnuitlibel. Ook de Sierlijke witsnuitlibel en de Oostelijke witsnuitlibel komen hier voor. In totaal zijn er 27 soorten libellen aangetroffen.

Hier vertelde Jacob over de ontwikkelingen van de twee meren die al zijn gedaan en nog moeten plaats vinden.

Het Kleine meer is flink onder handen genomen. Nadat hij is drooggelegd is de sliblaag op de bodem weggehaald en zijn alle karperachtigen weggevangen. Deze vissen woelen de bodem om, waardoor het water troebel werd. Nu is er meer doorzicht in het water.

Datzelfde willen we bereiken in het Grote Meer. Daar wordt in etappes het slib weggehaald met een duwboot. Dat zet de verlanding, veroorzaakt door de massale aanwezigheid van waterlelie en gele plomp, terug. Schoner water betekent dat in beide meren meer onderwatervegetatie tot ontwikkeling kan komen. En dat is wat de Gevlekte witsnuitlibel nodig heeft voor z'n voortplanting.

Boven het Lonnekermeer zagen we heel mooi twee Boomvalken op libellen jagen. De Boomvalk is broedvogel in het gebied.

Boomvalk

Daarna liepen we door naar het Gibraltarven.

Ook dit ven is leeggepompt en ontdaan van een dikke sliblaag. De waterkwaliteit is flink verbeterd.

Er komen alweer zegges, Moerashertshooi, Pilvaren en Vlottende bies voor op de oevers.

Bomen rondom het ven zijn ook weggehaald, dus is er meer licht.

Het laatste deel van de excursie liepen we via de droge heide terug naar het beginpunt.

Op de heide keken we naar jonge heideontwikkelingen op leemrijkere bodem, maar ook naar de overgangen van pioniersvegetatie.

Het was een mooie excursie in een beperkt toegankelijk gebied met dank aan onze gids Jacob van der Wee.

Waargenomen soorten

Vogels

Boomkruiper
Boomvalk
Fitis
Gierzwaluw
Gauwe Gans
Houtduif
Kauw
Koolmees
Merel
Roodborst
Tuinfluit
Vink
Winterkoning
Zwartkop

Boompieper
Buizerd
Gekraagde Roodstaart
Grasmus
Groene Specht
Ijsvogel
Koekoek
Meerkoet
Pimpelmees
Tijftjaf
Veldleeuwerik
Wilde Eend
Zwarte Mees

Knolrus
Knopbies
Liggend walstro
Melkeppe
Moerasrolklaver
Moerasvergeet-mij-nietje
Moeraswederik
Naaldwaterbies
Schildereprijs
Stijve moerasweegbree
Trekruis
Vingerhoedskruis
Vlottende bies
Waterkruiskruis
Wilde gagel

Knoopkruid
Koningsvaren
Mannetjesereprijs
Moerashertshooi
Moerasspirea
Moeraswalstro
Moerasweegbree
Pinksterbloem
Sterzegge
Struikhei
Veldrus
Vleeskleurige orchis
Vogelpootklaver
Watermunt
Zwarte zegge

Planten & Mossen

Blauw glidkruid
Blauwe zegge
Borstelbies
Buntgras
Echt duizendguldenkruid
Geelgroene zegge
Gevlekte orchis
Gewone dophei
Grasmuur
Grote wederik
Heelblaadjes
Hoge cyperzegge
Kleine valeriaan

Blauwe knoop
Blonde zegge
Borstelgras
Dwergzegge
Echte koekoeksbloem
Gesteeld glaskroos
Gevlekte rietorchis
Gewone Dotterbloem
Grote tijm
Hazenzegge
Heidekartelblad
Kale jonker
Kleine zonnedaauw

Paddenstoelen

Gewoon ijsvingertje

Overig

Bastaardkikker
Muizenootje

Insecten

Azuurwaterjuffer
Europese Hoornaar
Gestippelde Oogspanner
Grote Roodoogjuffer
Hooibeestje
Paardenbijter
Vuurlibel
Zilverstreep

Zwartwordende Wasplaat

Grote Aardslak

Bastaardzandloopkever
Gele Hommelroofvlieg
Grote Keizerlibel
Grote Rupsendoder
Mi-vlinder
Vroege Glazenmaker
Watersnuffel

Hooibeestje

Verslag excursie: Boddenbroek

Datum : Zondag 28 juni 2026
Thema : Droge- en vochtige heide
Deelnemers : 0
Leiding : Marti Rijken
Weer : Zonnig

Vanwege het extreem warme weer met onweersdreiging waren er geen aanmeldingen voor deze excursie.

Jammer dat de omstandigheden tegen zaten, want we hadden toestemming van Twickel om op deze dag buiten de paden het gebied te bezoeken.

Twee dagen voor de excursiedatum had ik (Marti) het gebied in de vroege ochtend bezocht ter voorbereiding. Het is aardig om daar wat van terug te melden.

Het gebied ligt er goed bij. De waterstand in het ven staat hoog – meer dan laarsdiep.

De bijzondere soorten die we kennen uit het onderzoek in 2018-2019 waren onverminderd aanwezig.

De zeldzame Moerasweegbree heeft zich zelfs uitgebreid naar een strook waar bos is gekapt om een verbinding te maken naar een perceel natuurontwikkeling.

De Laurierwilg die we kennen van een eilandje in het ven floreert goed.

In de heide vlogen talloze Heideblauwtjes op voor mijn voeten.

Heideblauwtje

Volgend jaar komt er waarschijnlijk een nieuwe kans om het gebied te bezoeken.

Waargenomen soorten

Planten & Mossen

Beenbreek	Bruine snavelbies
Duizendknoopfonteinkruid	Kleine zonnedaauw
Laurierwilg	Moerashertshooi
Moerasweegbree	Rietorchis
Schildereprijs	Snavelzegge
Veelstengelige waterbies	Vlottende bie
Waterpostelein	

Insecten

Heideblauwtje

Verslag excursie: Haaksbergerveen

Datum : Zaterdag 18 juli 2026
Thema : Hoogveen
Deelnemers : 5
Leiding : Bert Oude Egbrink
Weer : Bewolkt

Op een koele bewolkte zaterdagmorgen hebben we een wandeling gemaakt door het tegen de Duitse grens gelegen Stobbenveen dat onderdeel is van het Haaksbergerveen.

Vertrekpunt was de parkeerplaats aan het einde van de Wennewickweg.

Het Haaksbergerveen is een 600 hectare groot restant van een uitgestrekt veengebied op de grens tussen Duitsland en Nederland. Van oost naar west en van zuid naar noord zijn door middel van veendammen en reeds aanwezige zandruggen compartimenten aangelegd.

Door de compartimenten kan het water langer in het gebied vast gehouden worden. De compartimenten zijn door middel van overlopen met stuwen met elkaar verbonden.

De laatste jaren is veel onderhoud uitgevoerd aan de veendammen en stuwen en is ook veel bosopslag verwijderd. Ook worden de hogere delen van het gebied al langere tijd begraasd door een schaapskudde waarin ook wat geiten rond lopen.

Vanaf de parkeerplaats zijn we het veen in gelopen. We kwamen langs het meetstation waar het RIVM vanaf 2005 de droge en natte stikstof depositie meet.

Iets verderop ligt een lang vlonderpad met een informatiebord. Hier konden we typische hoogveenplanten als Lavendelhei en Kleine veenbes (met opvallend grote vruchten) goed zien. Iets verderop lagen fraaie met veenmos dichtgegroeide putten met veel Witte snavelbies.

Na een zandrug overgestoken te zijn, kwamen we in het Stobbenveen. Hier moesten we ons een weg banen door 2 meter hoog Riet en Adelaarsvaren die over het pad hingen.

Onderweg bij een stukje knuppelbrug kwamen we bloeiend Loos blaasjeskruid tegen.

Loos blaasjeskruid

Door het koele weer zagen we weinig insecten op het bloeiende Koninginnekruid.

Nadat we weer uit het Stobbenveen kwamen, zijn we over de zandrug met verschillende plagplekken met veel Moeraswolfsklauw weer terug gelopen naar de parkeerplaats.

Hier konden we de nabij het Duitse Luntten geplaatste hoge windmolens goed zien.

In bijgevoegde lijst zijn ook de waarnemingen van de verkenning van het gebied een week eerder opgenomen.

Moeraswolfsklauw

Waargenomen soorten

Vogels

Blauwe Reiger	Dodaars
Geelgors	Graspieper
Grauwe Gans	Kievit
Kleine Karekiet	Kokmeeuw
Kraanvogel	Ooievaar
Roodborsttapuit	Scholekster

Planten & Mossen

Adelaarsvaren	Beenbreek
Bruine snavelbies	Dwergzegge
Eenrig wollegras	Gaspeldoorn
Gevleugeld hertshooi	Gewone dophei
Heelblaadjes	Hoogveenveenmos
Kale jonker	Kleine zonnedaauw
Koningsvaren	Lavendelhei
Loos blaasjeskruid	Moeraswolfsklauw
Riet	Ronde zonnedaauw
Speerdistel	Struikhei
Tengere rus	Trekrus
Veelstengelige waterbies	Veldrus
Wateraardbei	Wilde kamperfoelie
Witte snavelbies	

Paddenstoelen

Kaal Veenmosklokje	Veenmosvuurzwammetje
--------------------	----------------------

Overig

Groene Kikker sp.

Insecten

Atalanta	Bont Zandoogje
Boomblauwtje	Bosknobbeldaas
Bosspanner	Bruin Zandoogje
Bruine Grijsbandsanner	Citroenvlinder
Dagpauwoog	Gamma-uil
Geelpurperen Spanner	Gewone Heispanner
Gewone Oeverlibel	Groene Zandloopkever
Groot Dikkopje	Grote Groene
	Sabelsprinkhaan
Heideblauwtje	Hooibeestje
Icarusblauwtje	Klein Geaderd Witje
Koevinkje	Koraaljuffer
Krasser	Landkaartje
Nachtpauwoog	Pluimvoetbij
Purpermotje	Rietvink
Rozenblaadje	Sint-Jansvlinder
Speerdistelboorvlieg	Tengere Pantserjuffer
Waterlelievlinder	Watersnuffel
Wederikmijt	Wespspin
Zwartsprietdikkopje	

Geelgors

Groene zandloopkever

De Pluimvoetbij

Wie in de hoogzomer weleens over een zonovergoten terras loopt, heeft ze vast gezien: miniatuur-vulkaantjes van los zand die tussen de klinkers omhoogploppen. Geen mierenwerk, maar het ambacht van een van de meest fascinerende wilde bijen van ons land: de Pluimvoetbij (*Dasypoda hirtipes*). Gewapend met een fabelachtige set harige achterpoten transformeert deze bij onze saaie achtertuinen en trottoirs tot een levendig ondergronds bouwterrein.

De Pluimvoetbij is een opvallende, zachtaardige solitaire bij die bekendstaat om de extreem verlengde, goudgele tot rossige beharing op de achterpoten van de vrouwtjes.

Deze harige 'pluimen' dienen een tweeledig doel:

- Om grote hoeveelheden stuifmeel te verzamelen.
De structuur van de haren op haar achterpoten is millimeterwerk; de haarinplant is exact zo wijd dat de specifieke pollenkorrels van deze bloemen er perfect in blijven haken. Tijdens één enkele foerageervlucht kan een vrouwtje zo'n gigantische hoeveelheid stuifmeel laden dat haar achterpoten veranderen in topzware, gele bollen.
- Ze worden gebruikt om zand te verplaatsen. De bij gebruikt haar poten letterlijk als borstelige schuivers om het losgewerkte zand efficiënt naar achteren te transporteren.

Kenmerken en uiterlijk

- **Formaat:** Vrij grote bij van 12 tot 15 mm lang.
- **Pluimvoeten:** Vrouwtjes hebben een opvallend lange, rossige beharing op hun achterpoten.
- **Achterlijf:** Zwart met duidelijke, lichte haarbandjes.
- **Borststuk:** Pluizig en oranjebruin behaard.
- **Mannetjes:** De mannetjes missen de dichte, goudgele borstels, maar zijn wel herkenbaar aan hun opvallend langgerekte, slanke poten en een ietwat warrig, grijsgeel haarkleed. Ze vliegen vaak in zinderende vaart laag over de grond, op zoek naar een partner.
- **Vliegtijd:** De vliegtijd begint halverwege juni en loopt door tot in september, met een absolute piek in juli en augustus
- **Voortplanting:** één generatie per jaar

Vrouwtje Pluimvoetbij

Voedsel (drachtplanten)

Omdat de Pluimvoetbij een zogenaamde oligolectische soort is, verzamelt zij uitsluitend pollen van planten uit de composietenfamilie (*Asteraceae*), met een sterke voorkeur voor gele lintbloemen zoals Cichorei, Bitterkruid en Jacobskruiskruid. De structuur van de haren is evolutionair zo fijn afgestemd op de morfologie van deze specifieke pollenkorrels, dat één vrouwtje per vlucht een gigantische lading kan meenemen.

Nestelen

De pluimvoetbij is een echte zomersoort die actief is van juni tot begin september. Ze graaft haar nesten zelfstandig in de grond.

- **Locatie**
Droge, warme en vooral zandige gebieden zoals duinen en heidegronden.
- **Stedelijke omgeving**
Ze nestelt heel vaak in de stad tussen straattegels en stoepvoegen.
- **Samenleving**
De pluimvoetbij is een solitaire bij. Dat betekent dat er geen koningin is, geen werksters en geen gezamenlijk volk zoals bij honingbijen. Elk vrouwtje zorgt uitsluitend voor haar eigen nageslacht. Het vrouwtje doet alles zelf: graven, voedsel zoeken en eitjes leggen.

Toch houden deze bijen van gezelligheid, of beter gezegd: ze hebben exact dezelfde wooneisen. Als een bepaalde plek voldoet (veel zon, lekker los zand en bloemen in de buurt), vestigen tientallen tot honderden pluimvoetbijen zich vlak naast elkaar. Zo'n 'bijenstad' of nestaggregatie is een prachtig schouwspel. Tientallen bijen landen en vertrekken tegelijkertijd, alsof het een drukke luchthaven is. Omdat pluimvoetbijen absoluut niet agressief zijn en hun angel nauwelijks door de menselijke huid heen komt, kun je er met je neus bovenop gaan zitten om het schouwspel te bewonderen.

Hoewel ze solitair zijn leeft nestelen ze vaak in grote groepen dicht bij elkaar.

Onder de juiste omstandigheden kunnen honderden vrouwtjes hun nesten vlak naast elkaar graven, wat resulteert in indrukwekkende 'nestkolonies' op slechts enkele vierkante meters terras.

Vrouwte bij nestingang

Ondergronds netwerk onder de terrastegels

Van oorsprong is de pluimvoetbij een bewoner van dynamische, open zandlandschappen zoals rivierstranden, heidevelden en kustduinen. Maar de moderne mens heeft – onbewust – het perfecte alternatief gecreëerd. Onze steden liggen vol met straten, pleinen en terrassen die zijn aangelegd op een dikke fundering van warm, los ophoogzand. Voor de pluimvoetbij is de voeg tussen twee stoeptegels de toegangspoort tot het paradijs.

- **De hoofdschacht:** Wanneer een bevrucht vrouwtje een geschikte plek heeft gevonden, begint een indrukwekkend staaltje ondergrondse mijnbouw. Ze graaft een loodrechte hoofdschacht die wel 20 tot soms wel 60 centimeter diep de grond in gaat. Voor een insect van anderhalve centimeter is dat een prestatie van olympisch formaat; het is vergelijkbaar met een mens die met zijn blote handen een put graaft ter diepte van een flatgebouw. Aan het einde van deze diepe schacht graaft ze een aantal zijgangen die uitmonden in ovale nestcellen.

- **Hydrofobe coating:** Om de larven te beschermen tegen vocht en schimmel, bekleedt de bij de binnenzijde van de cellen met een speciaal, vloeibaar secreet uit haar achterlijfsklier. Dit spul droogt op tot een vernuftig, zijdeachtig en volledig waterafstotend behang. vloeibaar, waterafstotend secreet uit haar achterlijfsklieren.

Van ei tot volwassen bij

De basis voor de ontwikkeling begint bij de uiterst precieze voorbereiding door het vrouwtje. In elke voltooide nestcel deponeert zij een zorgvuldig samengestelde stuifmeelbol, gemengd met een kleine hoeveelheid nectar. Opvallend is dat de pluimvoetbij deze voedselvoorraad op drie kleine 'pootjes' van stuifmeel zet. Hierdoor zweeft de bol als het ware net boven de bodem van de cel, wat voorkomt dat het voedsel in contact komt met eventueel optrekkend grondvocht en gaat schimmelen.

Boven op deze perfect uitgebalanceerde voedselbol legt het vrouwtje een enkel, langwerpig ei. Direct daarna sluit ze de nestcel hermetisch af met een prop van samengeperst zand. Dit is haar laatste moederlijke daad; de larve zal volledig op eigen kracht moeten opgroeien.

De vraatfase en de prepup

Na slechts enkele dagen komt het ei uit. De jonge larve, die eruitziet als een pootloze, witte made, begint direct aan de intense vraatfase:

- **Consumptie:**
De larve voedt zich onafgebroken met de stuifmeelbol. Binnen twee tot drie weken is de volledige voorraad opgebruikt.
- **Groei:**
De larve vervelt tijdens deze periode meerdere keren om de snelle toename in lichaamsomvang op te vangen.
- **De prepup:**
Zodra het voedsel op is, transformeert de larve in een ruststadium, de zogenaamde prepup (of rustlarve).

In dit stadium stopt de stofwisseling bijna volledig. Dit is de biologische overlevingstactiek van de bij om de winter te trotseren, een fenomeen dat bekendstaat als de diapauze. Waar veel andere insecten als pop of als volwassen insect overwinteren, trotseert de pluimvoetbij de vorstmaanden dus als een taaie, inactieve larve, diep en veilig onder de vorstgrens in de zandbodem.

De popfase en de uiteindelijke metamorfose

Wanneer de bodem in de vroege zomer van het daaropvolgende jaar eindelijk weer opwarmt, ontwaakt de rustlarve uit haar diapauze. Dit triggert de feitelijke verpopping:

- **Transformatie:**
Binnen de donkere nestcel voltrekt zich de gedaanteverwisseling. De pop krijgt nu duidelijk de contouren van een bij, inclusief de aanzet van poten, vleugels en antennes.
- **Pigmentatie:**
In de loop van enkele weken verkleuren de aanvankelijk glasachtige, witte weefsels. Eerst worden de facetogen zwart, gevolgd door het borststuk en het achterlijf.

Rond juni breekt de volwassen bij (imago) uit de pophuid. De nieuwe generatie is geboren. De jonge bij gebruikt haar kaken en poten om zich een weg omhoog te graven door de centimeters dikke zandlaag. Eenmaal bovengronds drogen de vleugels in de warme zomerzon, waarna de cyclus van graven, verzamelen en voortplanten weer opnieuw begint.

De ecologische strijd onder de tegels

Het leven van de pluimvoetbij gaat niet over rozen. Het openhouden van een nestgang in los zand vereist constante arbeid. Bovendien trekt de hoge dichtheid aan nesten ongenode gasten aan.

De grootste vijand van de pluimvoetbij is een ware piraat onder de insecten de **pluimvoetbijwesp** (*Nomada marisartem*), een zogenaamde koekoeksbij. Deze prachtig zwart-rood-geel gekleurde wesp wacht op het moment dat het pluimvoetbij-vrouwtje het nest verlaat om te gaan foerageren. De wesp dringt het nest binnen en legt haar ei in de gereedgemaakte cel.

De larve van de wespbij komt eerder uit, vernietigt het ei van de pluimvoetbij en doet zich vervolgens tegoed aan de zorgvuldig klaargezette stuifmeelbol.

Indicator voor biodiversiteit

De aanwezigheid van de Pluimvoetbij in de stedelijke omgeving is een uitstekende indicator voor de ecologische kwaliteit van de directe omgeving. Het bewijst dat er binnen de vliegradius van de bij – die vaak niet groter is dan enkele honderden meters – voldoende onbespoten, inheemse composieten bloeien. Het beschermen van deze zandarchitecten vraagt gelukkig weinig ingewikkelde maatregelen. Het simpelweg tolereren van de kleine zandhoopjes tussen de terrastegels in de zomer en het laten staan van 'onkruid' zoals paardenbloemen en havikskruid, biedt deze fascinerende soort al het levenssubstraat dat zij nodig heeft om te overleven in onze versteende wereld.

Waar pluimvoetbijen zoemen, zijn gifvrije, inheemse bloemen in de buurt.

Wil je deze hardwerkende zandarchitecten een handje helpen? Dat is verrassend eenvoudig en kost bovendien geen cent:

- **Tolerantie tussen de tegels:**
Laat de kleine zandhoopjes op het terras of het tuinpad in de zomer rustig liggen. Het graven door bijen richt geen enkele schade aan de bestrating aan.
- **Koester de 'onkruiden':**
Laat een hoekje in de tuin verwilderen. Gele composieten zoals Paardenbloem, Jacobskruid, Biggenkruid en Havikskruid zijn de supermarkt voor de Pluimvoetbij.
- **Zandbakje:**
Heb je een strakke, kleiachtige tuin? Leg een klein, zonovergoten hoekje aan met puur, onbemest zand (zoals brekerzand of speelzand). De pluimvoetbijen zullen je dankbaar zijn.

10-tallen mannetjes Pluimvoetbij overnachtend op Heliopsis in mijn tuin op meerdere bloemen

De mannetjes rusten vaak op bloemen en verstoppen zich in de bloem tijdens een regenbui.

Gebruikte informatie:

- De Levende Natuur 79 (4) 82-90 (1976)
- Bijenstichting
- Bijenlandschap
- Wikipedia

Tekst en foto's Harry de Jong

Postelein (*Portulaca oleracea*)

Optimaal aangepast aan het stadsklimaat

Aanleiding

Voor onze vakantie hadden we het “onkruid” op de stoep voor het huis verwijderd. Het was dan ook een verrassing dat er half juli een flink exemplaar van de postelein groeide. De plant bedekte meerdere

stoeptegels en is nu 50 x 90 cm (foto 1).

Hoe kan een plant in 14 dagen zo snel groeien?
Ik kom de plant steeds vaker tegen op de stoepen en kale grond op begraafplaatsen.

Op de begraafplaatsen is nu een ware explosie.

Dus je maar eens verdiepen in de plant. Voordat de specifieke eigenschappen aan de orde komen, enige informatie over de plant.

Postelein

Naast de eenjarige liggende vorm die van oorsprong uit het Midden Oosten en India komt, is er ook een opgaande soort, die als groente wordt gekweekt. Hier gaat vooral ook de liggende (wilde) vorm.

Deze heeft kleine (± 8 mm) gele bloemen, die 's morgens tussen ongeveer 10.00 uur en 12.00 uur open gaan. Niet elke dag is bloei te zien. Er is weinig bezoek zodat zelfbestuiving eigenlijk de regel is. Een deel van de bloemen is cleistogaam.

De bloeiperiode is van juni tot in oktober (foto 2).

Aanpassingen aan de stad

Als stoep- en stadsplant moet je bestand zijn tegen hitte, droogte, betreding en vraat.

Vraat heb ik nergens kunnen waarnemen en ook betreding levert geen grote schade op. Interessant is dus hoe ze met hitte en droogte omgaan. Essentieel hierbij is de omgang met vocht.

Ze groeien vaak in de voegen tussen tegels en hebben een lange penwortel. De wortel maakt net als andere voegplanten gebruik van het vocht dat lang onder de tegels blijft. Ze kunnen na een regenbui niet alleen vocht opslaan in de penwortel maar ook in de dikke leerachtige bladeren.

Ze lijken niet alleen op vetplanten maar gebruiken ook hetzelfde fotosynthese-systeem. Dit heet CAM (crassulacean acid metabolism) en is genoemd naar

de *Crassulacean* of vetplantenfamilie.

CAM-planten openen hun huidmondjes uitsluitend in de nacht en alleen dan wordt er ook koolstofdioxide opgenomen. Een voordeel is dat het 's nachts meestal ook vochtiger is.

Overdag zijn de huidmondjes gesloten.

Mocht dit niet genoeg zijn, dan kunnen ze ook nog overschakelen op C4-fotosynthese. Een efficiënte wijze, die veel grassen, zoals mais, ook gebruiken.

Voor de toekomst produceren ze veel zaad, wat makkelijk tussen de voegen blijft liggen. De zaden zijn lichtkiemers en hebben een minimale temperatuur nodig van 25 °C om te kunnen kiemen. Het stadsbeton zorgt voor de warmte en in de voegen blijft wel wat vocht en voedsel hangen.

Portulaca grandiflora

Deze veelkleurige postelein met grotere bloemen is overal te koop. Ik weet niet of deze ook uitzaait.

Tekst en foto's Jan Zwienenberg

Zwarte toorts, *Verbascum nigrum*

Zwarte toorts is één van de acht toortsen, cultuurplanten niet meegerekend die in Nederland voor komt. Het is wel een buitenbeentje. Het is een overblijvende plant terwijl de andere twee of driejarig zijn. Verder zijn de bloemen en de bladeren gesteeld. Dit komt bij de andere toortsen ook niet voor. Het is een Europese soort, waarvan Turkije het zwaartepunt is. Natuurlijk is het verspreidingsgebied groter. Bijvoorbeeld tot in Azië.

De plant is voor eerst, door Bruman in 1662 beschreven. Dit naar aanleiding van waarnemingen in de omstreken van Zwolle.

Het is een plant van de matig voedselrijke grond. Zoals in zandige bermen, dijken en langs spoorwegen. In Overijssel rondom Markelo. Het is een soort die zich langzaam uitbreid.

Zwarte toorts kan tot anderhalve meter hoog worden en bloeit van juni tot september.

Bloeiwijze

Stengelblad

Als de bermen vroeg worden gemaaid komt Zwarte toorts niet in bloei en produceert geen zaad. Dit is een extra argument om later in het jaar te maaien, b.v. eind augustus.

In het voorjaar ontwikkelen zich de stengels met bladeren en de bloeiaren. De stevige stengels hebben lijsten en zijn licht behaard. De rozet- en onderste bladeren zijn langwerpig, hebben een afgeronde top, de bladvoet is hartvormig, de bovenkant is donkergroen terwijl de onderkant lichter van kleur is en zijn duidelijk behaard. Er is een vrij plotselinge overgang tussen het deel met bladeren en de bloemen.

Bloem

De bloemen zitten in kluwenachtige groepjes en hebben een kort, 2 à 3 mm lang steeltje. De vijf smalle spitsvormige kelkblaadjes zitten als een krans om de kroonbladen. De kroonbladen zijn aan de basis vergroeid en vormen een als het ware een kroonkokertje. De gele kroonblaadjes hebben aan de voet een rood gekleurd vlak. Ook weer een speciaal kenmerk.

De helmraden zijn paars wollig behaard. Dit is het duidelijkste kenmerk van de soort.

Een ander kenmerk is de stand van de helmhokjes. Deze kunnen dwars op het uiteinde van de helmdraad zitten of aflopend, parallel langs het uiteinde van de helmdraad.

Bij Zwarte toorts liggen alle 5 helmhokjes dwars op het uiteinde van helmdraad. Alle meeldraden van de Zwarte toorts zijn gelijk.

Bloem met meeldraden

De stijl is langer dan de meeldraden, hierdoor steken de stempels boven de meeldraden uit. Verder is het vruchtbeginsel tweekleppig. Tegen de avond lijken de kroonbladen met de meeldraden af te vallen maar vaak blijven ze hangen waardoor zelfbestuiving kan plaats vinden.

Meeldraad

Verbascum komt van barbasum dat gebaard betekend. Het zijn planten die viltig behaard zijn en ook gebaarde meeldraden hebben.

juli 2026

Wytze Boersma

Gebruikte informatie

- Weeda, E.J., Nederlandse oecologische Flora, deel 3, 1988
- Duistermaat, H(Leni), Heukels' Flora van Nederland, 24 druk, 2020
- Heukels, H., De flora van Nederland, deel III, 1910
- Mennema, J e.a, Atlas van de Nederlandse flora, deel 2, 1985
- Kleijn, H., Planten en hum naam, botanisch lexicon van de Lage Landen, 2^e druk, 1979

Zomerslaap (of zomerrust) bij de Wijngaardslak

Op 13 juli 2026 heb ik een wandeling gemaakt door het Bentheimerwald. Ik zocht daar verkoeling vanwege het zonnige weer en de hoge temperaturen. Ook wou ik de in het bos voorkomende Keizersmantel (dagvlinder) weer eens zien. Bij de ingang van het bos zag ik een bewegingsloze Wijngaardslak in zomerslaap die op een paaltje was geklommen.

De Wijngaardslak (*Helix pomatia*) is een op het land levende slak die behoort tot de familie van de tuinslakken. De slak komt oorspronkelijk voor in zuidelijk en centraal Europa maar is door menselijk handelen over de wereld verspreid en kunnen we nu ook in Nederland en Duitsland tegen komen.

De Wijngaardslak is een relatief grote soort die een grijsbruine lichaamskleur heeft. Het huisje is lichtbruin van kleur met lichtere strepen. Het lichaam van een kruipende slak kan een lengte bereiken tot 12 centimeter en het huisje is 3,5 tot 5 cm groot. De slak is herbivoor en leeft van verschillende soorten planten.

De slak houdt een zomerslaap in de warmste periode van de zomer. Ze klimmen dan op planten of palen om te ontsnappen aan de hitte die uit de grond komt. Ze sluiten de opening van hun slakkenhuisje af waardoor ze vochtverlies vermijden. De slak trekt zich terug in zijn huis en wacht tot het vochtiger en koeler wordt. Voor het afsluiten van het huis scheiden de slakken mucus (slijm) af die indroogt en een epifragma vormt. Dit is een membraan dat een klein gaatje bevat waardoor de slak kan ademen.

Ik heb een foto van de Wijngaardslak in zomerslaap gemaakt. Daar waar de slak vastzit aan het paaltje was ook een vlies aanwezig. Behalve de slak heb ik na lang zoeken ook nog twee Keizersmantels gezien.

Bert oude Egbrink

Muggenpen

Een muggenpen? Wat is dat nou, dacht ik toen mijn zoon er over begon. Hij legde uit dat het een apparaatje is waarmee je muggenbulten als sneeuw voor de zon kunt laten verdwijnen. Ik was sceptisch, maar het leek me aantrekkelijk genoeg om eens te proberen. Je koopt zo'n muggenpen voor een klein bedrag, dus het is niet iets waar je erg spijt van zult krijgen.

Vandaag was ik in het Boddenbroek om de excursie van 28 juni voor te bereiden en de muggen zaten al op me te wachten toen ik aankwam. Eenmaal thuis had ik dan ook diverse bulten op armen en benen. De muggenpen gepakt, de plekken aangestipt, en inderdaad waren na korte tijd de bulten niet meer te zien en ook de jeuk was weg. Wonderbaarlijk.

Hoe werkt het? De pen is een elektrisch apparaatje met een paar batterijtjes. De punt van het apparaatje wordt verhit tot ongeveer 50 graden. Door deze punt tegen de muggenbult te houden wordt de plek lokaal verhit. Dat mag een beetje pijn doen om het goed te laten helpen. De warmte zorgt ervoor dat de histamine die ontstaat bij de allergische reactie op het muggenspeeksel wordt afgebroken. En zonder histamine verdwijnen de bult en de jeuk.

Marti Rijken

Activiteiten Groene Verenigingen

In dit schema staan activiteiten van diverse organisaties uit Hengelo en de KNNV-afdelingen uit de regio.

Datum	Activiteit	Informatie
September		
6 sep	Natuur in centrum Hengelo	IVN Hengelo
12 sep	Excursie Borkeld	KNNV Enschede
16 sep	Natuurwerkavond	KNNV Twenthe
19 sep	Excursie Borkeld - korstmossen	KNNV Hengelo-Oldenzaal
21 sep	Wandelroute 'Herfst om de Hoek'	IVN Hengelo
26 sep	Open Tuinen Weekend	Groei en Bloei
27 sep	Bomen langs de Tuindorpvijver (11.00 uur)	KNNV Hengelo-Oldenzaal/ IVN Hengelo
Oktober		
1 okt	Lezing over paddenstoelen	KNNV Twenthe
4 okt	Herfstwandeling Twickel - paddenstoelen	IVN Hengelo
6 okt	Lezing kraaiachtigen	KNNV Enschede
10 okt	Excursie Trekvogels Haaksbergerveen	KNNV Enschede
11 okt	Excursie Oosterveld - paddenstoelen	KNNV Hengelo-Oldenzaal
11 okt	Paddenstoelenpret In Natuurcentrum Weusthag	IVN Hengelo
21 okt	Natuurwerkavond	KNNV Twenthe
24 okt	Excursie Lutterzand	KNNV Hengelo-Oldenzaal
24 okt	Excursie Lonnekermeer	KNNV Enschede
November		
18 nov	Natuurwerkavond	KNNV Twenthe
23 nov	Planten en kruiden in de stad door Jan Zwienenberg	Nl von Hengelo

Voor meer informatie over deze activiteiten wordt verwezen naar de website van de onderstaande organisaties.

Organisaties:

- IVN Hengelo: <https://www.ivnhengelo.nl>
- Nivon Hengelo: <https://hengelo.nivon.nl>
- Stichting Natuur- en MilieuRaad Hengelo en Omgeving: <https://www.nmr-hengelo.nl>
- Groei en Bloei Hengelo: <https://hengelo.groei.nl>
- Bijenteeltvereniging Hengelo: <https://bijenteeltvereniginghengelo.nl>
- Natuurhus Almelo: www.natuurhusalmelo.nl
- KNNV Enschede: <https://enschede.knnv.nl>
- KNNV Twenthe, Almelo: <https://twenthe.knnv.nl>
- KNNV Vriezenveen: <https://vriezenveen.knnv.nl>
- KNNV Hengelo-Oldenzaal: <https://hengelo-oldenzaal.knnv.nl>

Agenda 2026

Excursies	
Datum	Locatie
Zondag 18 januari	Weusthag
Zaterdag 14 februari	Frisse neuzen wandeling Lutterzand
Zondag 15 maart	Altena & Asbroek
Zondag 26 april	Samerrot, Duitsland
Zaterdag 16 mei	Ottershagen
Zondag 05 april	Boerskotten
Zaterdag 06 juni	Lonnerkermeer/Hartjesbos
Zondag 28 juni	Bentelerheide en Boddenbroek
Zaterdag 18 juli	Haaksbergerveen
Zondag 09 augustus	Zuna, langs de Regge
Zondag 30 augustus	Paardenslenkte
Zaterdag 19 september	Borkeld
Zondag 11 oktober	Oosterveld
Zaterdag 24 oktober	Slotexcursie Lutterzand

Zie de website voor de laatste en meer informatie: hengelo-oldenzaal.knnv.nl